

Fig. 1. Fra Odenses Nørreport (forneden tv.) fører vejen til Bogense over Stavis Å, forbi to bygninger, der omtrent indikerer placeringen af Kluset, mellem Næsbyhoved Slotsruin og Lumby Kirke. Udsnit af bykort 1593 i Georg Braun og Frans Hogenberg, *Civitates orbis terrarum* V, Köln 1597. – From the northern gate of Odense (Odenses Nørreport) (bottom left), the road to Bogense leads over the Stavis River, past two buildings, which indicate the approximate location of Kluset, between Næsbyhoved Castle (Næsbyhoved Slotsruin) and Lumby Church. Part of town map of 1593 in Georg Braun and Frans Hogenberg, *Civitates orbis terrarum* V, Cologne 1597.

†HELLIGTREFOLDIGHEDSKAPEL

LUMBY SOGN

Et †*kapel* viet til treenigheden fandtes indtil 1549 i den sydligste del af Lumby Sogn. Det omtales tidligst 1509 i dronning Christines regnskaber som »helge treefoldighetz capelle fore Nesbyhoffuit« og betegnedes desuden med navnet 'Kluset'.¹ Ordet 'klus', der er beslægtet med 'kloster', kan betegne en afsondret bolig, et lille indelukke eller gudshus, men også mere generelt et afsides, ensomt sted. Dermed kan det ikke med

sikkerhed afgøres, om stedsnavnet refererer til kapellet selv eller til dets nærhed til en enestegård, der lå uden for landsby- og dyrkningsfællesskabet (jf. ndf.).² At 'helligtrefoldighedskapellet' og 'Kluset' dækker over et og samme kapel i Lumby Sogn, fremgår med al ønskelig tydelighed af et brev 1530, der præsenterer Henrik Hansen for præsteembedet i Lumby og et »helligtrefoldigheds capell kalindis Kluszet«. ³ Der var tale om

et populært valfartskapel, som også fik besøg af dronning Christine, der tredje påskedag 1521 ofrede penge i kapellets ðpengeblok (»wdi blocken i klwsett«).⁴ Kapellet (»Klusitt her vden fore Odensze«) blev nedlagt 1545 og dets indtægter delt ligeligt mellem Lumby Kirke og Odense Gråbrødre Hospital.⁵ Ved nedrivningen 1549 fordeltes bygningsmaterialer (kalk, sten og tømmer) og ðinventar (sølv og klokker) mellem Lumby og Allesø kirker.⁶ Kapellet erindredes endnu som et vigtigt valfartsted 1593, da Braun og Hogenbergs prospekt over Odense fremhævede »locus vul: Clusit, ad quem ob religionem magnus olim populi concursus fuit« (et sted, kaldet Kluset, hvortil mange folk engang valfartede).⁷ Den tilhørende signatur 'g' ses dog ikke anbragt på kortet. Kapeltomten er ikke påvist arkæologisk, men skal uden tvivl findes i Lumby Sogns sydligste ejerlav, der endnu bærer navnet 'Kluset'. Dette stednavn optræder tidligst 1502 (»Clwset«) i lensregnskaberne for Næsbyhoved som betegnelse for en enestegård, der ifølge skattemandtallet 1511 lå i Lumby Sogn.⁸ Kapellet har formentlig stået i nærheden af gården, der på prospektet 1593 ses ved landevejen nordvest for broen over Stavis Å (fig. 1), og som senere kendes som Klusetgården.⁹ Det ældste matrikelkort fra 1810 placerer denne på matr.nr. 6a (Kluset, Lumby Sogn). I overensstemmelse hermed har museumsinspektør Jakob Tue Christensen, Odense Bys Museer, foreslået det nuværende, helt bebyggede matrikelnummer 6i som mulig placering af kapeltomten.¹⁰

KILDER OG HENVISNINGER

Redaktion ved Lasse J. Bendtsen. Oversættelser ved Peter Zeeberg (latin) og Patrick Marsden (engelsk). Korrektur ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet april 2019.

¹ William Christensen (udg.), *Dronning Christines Hofholdningsregnskaber*, Kbh. 1904, 322, 410. Jf. *DK Odense* 1891 og 1892 note 4.

² *Danmarks Stednavne 14. Odense amts bebyggelsesnavne*, udg. af Stednavneudvalget ved John Kousgård Sørensen, Kbh. 1969, 161; Jf. også L. S. Vedel-Simonsen, »Om Kloster-Sagn i Almindelighed, og Særdeleshed om Jomfruklosteret ved Skaarup Bye i det Nordvestlige Fyen«, *Annaler for nordisk Oldkyndighed*, 1836-37, 114. Se Jakob Kieffer-Olsen, *Kirke og kirkestruktur i middelalderens Danmark*, Odense 2018, 454, der giver andre eksempler på kapeller med 'klus'-navne.

³ *Kong Frederik den Førstes danske Registranter*. Udg. af Kr. Erslev og W. Møllerup, Kbh. 1879, 254 (22. juni 1530).

⁴ *William Christensen 1904* (note 1), 410.

⁵ *Danske Magazin* 4. rk., I, 1864, 95.

⁶ *Danske Magazin* 4. rk., IV, 1878, 146.

⁷ Georg Braun og Frans Hogenberg, *Civitates orbis terrarum* V, Køløn 1597. Jf. også L. S. Vedel Simonsen, *Bidrag til Odense Byes ældre Historie*, I-III, Odense 1842-43, II, 143.

⁸ Haakon Bennike Madsen og Erland Porsmose (udg.), *Næsbyhoved lens regnskaber 1502-1511*, Odense 1991, 68-69, 378. Ud over gården omtales huset Lille Klus/Kludtzehuus 1664 og 1682, *Danmarks Stednavne 14* (note 2), 161.

⁹ Jf. Videnskabernes Selskabs kort 1780 (s. 4793).

¹⁰ OBM 8379. Jf. også Nils Engberg, *Danmarks døde kirker. Middelalderens nedlagte kirker*. Odense 2018, 477-478.

†THE HOLY TRINITY CHAPEL, LUMBY

A ðchapel in the southernmost part of Lumby Parish, which was dedicated to the Holy Trinity and also called 'Kluset', is first mentioned in 1509 and was demolished in 1549. The building materials (bricks, lime and wood), as well as the altar silver and bells, were divided up between the churches at Lumby (p. 5079) and Allesø (p. 5171).

The chapel is noted as being an important place of pilgrimage with the publication of Braun and Hogenberg's prospekt of Odense in 1593 (fig. 1). The site of the chapel has not been identified using archaeological methods, but was undoubtedly located in the southernmost part of Lumby Parish.